

DOI: 10.46340/eppd.2020.7.2.18

Борис Кофман, к. ю. н., Заслужений юрист України

Інститут законодавства Верховної Ради України

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО В УМОВАХ ПРАВОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ПАРАМЕТРАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ І ВДОСКОНАЛЕННЯ

Borys Kofman, PhD in Law, Honored Lawyer of Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8121-5190>

Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine

CONSTITUTIONAL LAW UNDER LEGAL GLOBALIZATION: PARAMETRIC FUNDAMENTALS FOR DEVELOPMENT AND IMPROVEMENT

The article investigates the parametric principles of the development and improvement of constitutional law in the conditions of legal globalization.

It is established that the growth of the special role and importance of the constitutional law of the states of the world in the conditions of globalization is determined not only by the fact that it is a fundamental and unifying branch of national law, and underlies the formation, functioning, and development of democratic legal statehood, but also by the fact that it directly interacts with general international law, creating a systemic legal complex that simultaneously influences and determines the development and improvement of state legal systems and the international legal system.

It is argued that the processes of functioning and development of constitutional law in the period of globalization are based on cooperation with the common international law, which actualizes, contextualize and cause systematic and complex intensification of processes of interaction, mutual influence, determination, convergence and international synergy of legal systems but, above all, national constitutional law and general international (international public and international private) law.

It is established that the study of the parametric principles of development and improvement of constitutional law as a fundamental branch of the system of national law and system of national legislation in the conditions of legal globalization proves the existence of some factors that cause genetic communications between national constitutional and universal international law affecting the enhanced development and improvement of these two, at first glance, autonomous legal systems, with such processes being objective.

It is argued that the fundamental tendencies of constitutionalization and internationalization determine and form the systemic links of synergistic and hermeneutic properties that emerge between national constitutional and universal international law because these tendencies give rise to the formation and emergence of a new social structure in the form of a global legal system. which has the constitutional law of the states and the common international law, the elements of which are today «international constitutional law», «integration law» and so on.

Keywords: constitutional law, globalization, legal globalization, constitutionalization of international law, internationalization of constitutional law of states.

Постановка проблеми. В умовах формування, функціонування та розвитку демократичної правової державності зростає особливі роль і значення конституційного права держав світу, що виступає основоположною, фундаментальною та єдиною профільною галуззю національного права, бо саме її правові норми встановлюють, регламентують і регулюють основоположні відносини, що виникають в процесі становлення, існування, функціонування та взаємодії між собою особистості (людини), суспільства і держави. Звідси, враховуючи на такий конститууючий, інституційний,

системний, комплексний, конотаційний, нарративний характер зазначених правових відносин, їх рольову диспозицію у формуванні, реалізації та визначенні і моделюванні загального правового розвитку в суспільстві і державі, саме конституційному праву належить центральна роль в перспективному розвитку національної системи права та національної системи законодавства.

Отже, не є дивним, що наведені фактори суттєво посилюються, інтегруються та зростають їх доктринальна і праксеологічна роль і значення в умовах правової глобалізації, коли спостерігаються могутні тенденції формування єдиного глобального правового простору в якому існує, функціонує та розвивається міжнародна спільнота держав та кожний окремий її член – національна держава. А це, своєю чергою, об'єктивують, актуалізують, контекстуалізують і викликають системну і комплексну інтенсифікацію процесів взаємодії, взаємного впливу, детермінації (взаємної обґрунтованості), конвергенції (зближення) та синергізації (взаємного посилення як результату взаємного зближення) національних і міжнародної правових систем, – але, насамперед, національного конституційного права і загального міжнародного (міжнародного публічного і міжнародного приватного) права.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В умовах становлення та розвитку України як самостійної держави виникає об'єктивна потреба дослідження зазначеної взаємодії національного та загального міжнародного права саме з позицій національного конституційного права, що виступає основною та профілюючою галуззю національного права та фундаментом системи права держави. Отже, лише після досягнення Україною незалежності та створення національних шкіл конституційного права та міжнародного права проблематика взаємодії національного та міжнародного права, національного конституційного та міжнародного права стала предметом дослідження вітчизняних учених – фахівців в сфері конституційного та міжнародного права, таких як: М. О. Баймуратов, О. В. Батанов, М. В. Буроменський, В. Г. Буткевич, Ю. О. Волошин, І. С. Демченко, В. Н. Денисов, Н. В. Камінська, О. В. Київець, Є. О. Львова, О. В. Марцеляк, О. А. Назаренко, В. Ф. Погорілко, С. В. Резніченко, Д. С. Терлецький, Ю. С. Шемшученко, М. А. Абдалказим Алмохаммед та ін.

Відповідний вклад в досягнення наукового обґрунтування досліджуваної проблематики внесли наукові праці іноземних вчених, зокрема російських – монографії Л. П. Ануфрієвої «Співвідношення міжнародного публічного та міжнародного приватного права: правові категорії» (2002 р.); Р. Т. Шамсон «Співвідношення міжнародного і внутрішньодержавного (національного) права: теоретичні аспекти» (2002 р.); В. В. Гаврилова «Поняття та взаємодія міжнародної та національної правових систем» (2005 р.); Вельямінова Г. М. «Право національне і міжнародне» (2017 р.) та ін.

Оскільки в українській конституційно-правовій науці ця проблематика ще досі не одержала глибокого розроблення, вочевидь, що її дослідження в Україні знаходиться на початковій стадії, – тому, у своїй більшості, теоретичні надбання на національному рівні базуються на доктринальних дослідженнях зарубіжних вчених, таких як Ю. Арато, Дж. Вайлер, М. Вінд, А. Вінер, А. Бьянчі, А. фон Богданді, Ю. Габермас, Д. Грім, П. Грег, Ж. Д'Аспермон, П. Добнер, Дж. Дунофф, Ж.-П. Жакс, Т. Йохансен, А. Кассезе, С. А. Кардбаум, Б. Кінгсбуррі, С. Кім, Я. Клабберс, Н. Кріш, М. Кумма, М. Луглін, Дж. К. Ніколаїдіс, М. Мадуро, Ш. Отер, А. Петерс, Е.-У. Петерсманн, Д. Розенау, К. Робінсон, А. Скордас, А. Стоун Світ, Г. Тойбнер, М. Тушнет, К. Томушат, Д. Трахтман, Дж. Туллі, Такао Суамі, Г. Ульфштейн, Н. Уолкер, Р. Фальк, Б. Фасбендер, А. Фішер-Лескано, Р. Форст, Г. Халмай, Д. Хальберстам, К. К. Чіампі, К. Швьобель-Патель, Е. Штейн, А. Шайо, Дж. Шо, а також дослідників, що займаються дослідженням зазначених питань на пострадянському просторі – О.М. Барабанова, В. Д. Зорькіна, С. Ю. Кашкіна, І. О. Конюхової, Р. Людвиковського, В. М. Расторгуєва та ін.

Разом з тим, необхідно наголосити, що вказані праці не враховували нових тенденцій та особливостей глобалізації, зокрема правової глобалізації, що об'єктивно актуалізує проблематику нашого дослідження та робить обґрунтованим подальші наукові розвідки саме в контексті функціонування та розвитку національного конституційного права в зазначених умовах. До наукових робіт вітчизняних дослідників саме такого спрямування та проблематики необхідно віднести дисертаційне дослідження М. А. Абдалказима Алмохаммеда «Взаємодія конституційного та міжнародного права в умовах глобалізації» (2015 р.) та монографічне дослідження Є.О. Львової «Глобальний конституціоналізм: теоретичні підходи та правові виклики до формування» (2019), що фактично мають «проривний» характер в досліджуваній сфері, бо містять в собі обґрунтовані доктринально-нормативні положення, що підтверджують існуючі тенденції профільного характеру в міжнародній та національних правових системах, що посилюються і набувають характеристику

мегатрендів світового та національного правового розвитку. Саме наявність таких досліджень підкреслює об'єктивний характер та актуальність досліджуваної проблематики, а також продуктивність її доктринального супроводження і забезпечення.

Отже, **метою цієї статті** є дослідження параметральних засад розвитку і вдосконалення конституційного права як основоположної галузі системи національного права і системи національного законодавства в умовах правової глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи параметральні засади розвитку і вдосконалення конституційного права в умовах правової глобалізації, трудно не погодитись з вітчизняним дослідником М. Аббасом Абдалказимом Алмохаммедом в тому, що основоположною засадою такого розвитку і вдосконалення насамперед виступає взаємодія національного конституційного та міжнародного права, тобто їх співвідношення, посилення їх взаємного зв'язку, взаємних відносин, а також взаємного впливу між здавалось б автономними правовими системами, що носить об'єктивний характер, та на його думку, детермінується низкою наступних чинників¹:

– по-перше, складним генетичним зв'язком між національним конституційним та міжнародним правом в контексті появи, становлення, розвитку та вдосконалення останнього, тобто його інституціоналізації, конституціоналізації та легалізації як нормативного феномену та загального надбання людської цивілізації (*онтологічний взаємозв'язок*).

Вважаємо, що тут треба зазначити, що систематичний аналіз наведеного зв'язку свідчить про виникнення відповідного процесуально-синергетичного кола взаємовідносин між двома самостійними нормативними системами, завдяки появі загального переліку об'єктів правового регулювання, – так, з суто національного конституційного рівня правового регулювання на рівень міжнародно-правового регулювання, на основі ініціації держав-членів міжнародної спільноти або міжнародних міждержавних (ООН) чи міжнародних міжурядових організацій, – запозичується низка об'єктів, що раніше входили в перелік імперативно-абсолютного державно-правового регулювання, а саме: інститути прав людини, виборчого права, публічного урядування, в тому числі й місцевого самоврядування, тощо. Після такого запозичення наведені об'єкти трансформуються в об'єкти міжнародного нормопроекування і міжнародної нормотворчості, отримують своє предметне закріплення в міжнародних багатосторонніх міждержавних договорах, що підписуються їх державами-учасниками. Після такого підписання, держави-учасники беруть на собі міжнародно-правові обов'язки, вступаючи в облігаторні відносини у вигляді міжнародно-правових зобов'язань, що взяті ними в рамках профільних міжнародних договорів, які повинні бути втіленими в національне конституційне законодавство для наступної реалізації, – отже, зазначені вище об'єкти правового регулювання повертаються в національну правову систему, – однак на більш високому рівні своєї регламентації, регулювання, супроводження і забезпечення – міжнародно-правовому, що суттєво підсилює їх правовий статус та систему гарантій їх реалізації саме в системі національного конституційного права;

– по-друге, можливою передбачуваною і фактичною міжнародною поведінкою держав на міжнародній арені, що апіорі обумовлюється положеннями їх національних конституційних настанов (*нормативно-діяльнісний зв'язок*).

Наведений стан детермінований основоположними настановами національного конституційного права, тобто його принципами і нормами, що формулюють, регламентують і регулюють правовий статус держави та системи її органів, а також поведінку зазначених суб'єктів як в середині держави, так й на міжнародній арені. Виходячи з імперативних положень державного суверенітету, – держава на міжнародній арені повинна будувати свою поведінку, базуючись на своїй конституційно-правовій положення, що визначають засади її зовнішньої політики та дипломатичної діяльності. Однак, одночасно, держава є і суб'єктом міжнародного права, актором системи міжнародних відносин і повинна свою поведінку будувати на основі загальновизнаних принципів і норм міжнародного публічного права та співвідносити її з ними в процесі реалізації своїх міжнародно-правових зобов'язань, – звідси, виникає складна і суперечлива проблема вироблення та дотримання балансу між конституційними настановами держави та її зобов'язаннями з міжнародного права. Саме для цього в сучасному міжнародному праві і сучасному конституційному праві держав або на конституційному, або на законодавчому рівнях сформульований, закріплений, легалізований і

¹ Аббас, Абдалказим Алмохаммед М. (2015). *Взаємодія конституційного та міжнародного права в умовах глобалізації*: дис. канд. юрид. наук. Маріуполь, 3-4.

дотримується принцип пріоритету норм міжнародного права перед нормами національного законодавства, що, у відповідному ступені, «підкоряє» конституційне право держав міжнародному правопорядку, але одночасно й «підвищує» перше до міжнародного права, «співвідносить» його з ним, роблячи саме перше більш системним, уніфікованим, типізованим, і в той же час, – транспарентним (прозорим), передбачуваним, більш процесуально супроводжуваним та забезпечуваним, а враховуючи на існуючий міжнародно-правовий договірний масив – більш конвергованим та синергізованим в контекстуалізації взаємних профільних зв'язків;

– по-третє, активним розширенням об'єктів міжнародно-правового регулювання за рахунок прямої рецепції міжнародним правом об'єктів конституційно-правового регулювання, що раніше знаходились у виключній компетенції національної держави (права людини, виборчий процес, місцеве самоврядування тощо), в результаті чого такі об'єкти стають предметом спільних регламентації і регулювання (*об'єктно-регулятивний зв'язок*).

Наведений стан, як відмічалось вище, також є пов'язаним з системою міжнародно-правових облігаторних зобов'язань держави, що виникають у неї після підписання міжнародних багатосторонніх договорів і фактично запускає якісно новий кругообіг об'єктів державно-правових/міжнародно-правових регламентації і регулювання, що вибудовують процесуально-правовий ланцюжок «об'єкт державно-правового регулювання» – «об'єкт міжнародно-правового регулювання» – «об'єкт міжнародної нормопроектної діяльності» – «об'єкт міжнародної правотворчості» – «об'єкт (предмет) регулювання міжнародних правових договірних відносин в рамках міжнародних багатосторонніх міждержавних (міжурядових) договорів» – «міжнародно-правові зобов'язання держав, що узяті ними в рамках підписаних міжнародних багатосторонніх договорів» – «норми міжнародного права, що запозичуються національною системою законодавства на основі національного механізму імплементації» (див. ст. 9 Конституції України¹) – «норми національного законодавства держави, що: а) імплементовано з норм міжнародного договірного права і такі, що б) набули статусу норм звичайного закону, а також в) підлягають конвенційному контролю з боку міжнародного співтовариства» (через ініціативу держав-сторін такого договору, закріплені напряму в міжнародному договорі механізми контролю, через засоби контролю, що містяться в міжнародному праві договорів згідно Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 року²);

– по-четверте, активним впливом міжнародного права на конституційні правопорядки національних держав завдяки використанню національного конституційного, легально визнаного і процесуально-складного механізму входження норм міжнародного права в їх національне законодавство (*інверсійно-колабораційний зв'язок*).

Наявність національного конституційного і легалізованого саме в конституції держави або в її законодавчому масиві механізму імплементації норм міжнародного права в норми національного законодавства є яскравим прикладом інверсійного та послідовного зв'язку норм національного конституційного та міжнародного права – саме завдяки такому механізму: а) норми міжнародного договірного права трансформуються в норми національного конституційного законодавства; б) підсумком такої імплементації є виникнення норм національних звичайних законів, що володіють відповідною юридичною силою; в) норми таких національних звичайних законів є обов'язковими для виконання всіма суб'єктами конституційного права держави, тобто можуть легально бути використовуваними у правозастосуванні; г) відкриваються відповідні «нормативні шлюзи» у вигляді вертикально-горизонтальних зв'язків, що співвідносять загальний правовий масив через національне конституційне право з міжнародно-правовим масивом в контекстуалізації їх синергічної дії та реалізації взаємного контрольного механізму;

– по-п'яте, формуванням все більш чіткої та функціонально-ефективної тенденції конституціоналізації міжнародного права та інтернаціоналізації конституційного правопорядку національних держав (*двосторонньо-колабораційний зв'язок*).

Це положення відбиває основоположну тенденцію на якій базується процес виникнення, формування, прояву та реалізації настанов правової глобалізації – саме конституціоналізація міжнародного права та інтернаціоналізація конституційного правопорядку національних держав відбиває взаємозв'язок та взаємовплив двох нормативних систем-масивів, одночасно стимулюючи і

¹ Конституція України 1996 (Верховна Рада України). Відомості Верховної Ради України, 30, 141.

² Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 року. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118>.

детермінуючи їх конвергенцію і колаборацію, результатом яких виступає їх взаємний розвиток, синергетичне функціонування та вдосконалення;

– по-шосте, готовністю національних систем права і насамперед національного конституційного права до сприйняття норм міжнародного права та їх використання в національному конституційному законодавстві (*латентний зв'язок*).

Ця тенденція формується в глибині національних систем права (як системи всіх чинних правових норм відповідної держави¹) і національних правових систем (як системи всіх юридичних явищ, що існують у відповідній державі або в групі держав²) та виступає своєрідним прообразом феноменології інтернаціоналізації та конституціоналізації. Її методологічною та нормативною основою виступають основоположні засади, принципи і норми конституційного устрою, а також демократичної правової державності. Фактично формування і функціонування сучасних конституцій в більшості держав світу є прикладом відповідної рецепції демократичних принципів та норм, що склалися в деяких державах в результаті революційних подій антимонархічного, буржуазно-демократичного, соціалістичного та соціально-демократичного спрямування, що сталися в період їх становлення і розвитку в історичній ретроспективі, починаючи з періоду становлення національних держав (XVI ст.), а потім знайшли своє закріплення в конституціоналізмі. Отже, саме рецепція принципів та норм відносно становлення інститутів прав людини, виборчого права, місцевого самоврядування, міждержавної інтеграції, міжнародних правових стандартів тощо, що фактично формують конституційні цінності держав і державності – шляхом взаємного запозичення або безпосередньо на міждержавному рівні, або через міжнародний договірний масив, або через механізми національного конституційного та міжнародного нормопроекування та нормотворчості, – сприяли формуванню внутрішньої готовності національних систем права і насамперед національного конституційного права до сприйняття норм міжнародного права та їх використання в національному конституційному законодавстві;

– по-сьоме, формуванням на базі національних конституційних цінностей в межах міжнародного співтовариства загального правового простору, що набуває форму правової глобалізації та суттєво впливає на національний конституційний розвиток, наближуючи його до закріплених в міжнародному праві нормативних вимог та стандартів (*універсально-секторальний зв'язок*).

Наведений стан правової глобалізації, що веде до створення єдиного правового простору, ще потребує свого активного та детального дослідження. Разом з тим, розвиток сучасної доктрини конституційного та міжнародного права свідчить про появу якісно нового виміру ролі конституційного права в формуванні сучасного механізму розвитку національних держав та їх міжнародної спільноти. Одним з яскравих феноменів такого підходу виступає поява доктрини глобального конституціоналізму та формування нормативно-правових механізмів її супроводження і забезпечення її впровадження в практику міждержавних відносин. У відповідності до цієї доктрини, феноменологія глобального конституціоналізму виникає з посилення процесів запозичення конституційних цінностей, що раніше належали тільки до національного рівня управління, загальним міжнародним правом (насамперед, міжнародним публічним правом), з наданням таким цінностям глобального значення і наступним використанням їх на глобальному рівні управління³. Саме тут, на нашу думку, простежується прямий організаційно-управлінський вплив конституційного права на міжнародне право і глобальне управління, що здійснюється відповідними міжнародними та уповноваженими інституціями. Ще одним важливим наслідком праксеологічного втілення концепції глобального конституціоналізму в міжнародну систему виступає не тільки формування і поява т. зв. міжнародного конституційного права, а й об'єктивація посилення процесів міжнародної уніфікації та кодифікації щодо розробки т. зв. «глобального права», що засноване на загальному міжнародному праві;

– по-восьме, формуванням в межах національного конституційного права системи міжнародно-правових зобов'язань держав, що узяті ними в процесі підписання міжнародних договорів і через внутрішньодержавні конституційні механізми трансформовані в норми національного законодавства з метою їх закріплення, виконання та практичної реалізації (*прагматичний зв'язок*).

¹ Рабинович, П.М. (2005). *Основы общей теории права и государства: учебное пособие*. Харьков: Консум, 197.

² Рабинович, П.М. (2005). *Основы общей теории права и государства: учебное пособие*. Харьков: Консум, 202.

³ Львова, Є.О. (2012). Державний суверенітет і глобальний конституціоналізм: проблеми співвідношення. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Право, 1*, 147-153.

Наведене положення свідчить про формування в національному конституційно-правовому масиві достатньої солідної групи норм та нормативних актів, що по своїй правовій природі мають міжнародну договірну основу. Фактично мова може йти про появу в рамках національного конституційного права відповідної галузі міжнародного договірної права. Хоча механізм національної імплементації нівелює міжнародно-правовий потенціал таких норм, вводячи їх в статус національних норм права через їх трансформацію в норми звичайних законів, все ж необхідно визнати, що враховуючи на необхідність існування та здійснення міжнародного конвенційного контролю за їх виконанням, вони мають особливий «подвійний статус» – з одного боку, вони є нормами національного конституційного права і запозичуються іншими його галузями як такі, а з іншого – держава повинна звітувати про виконання своїх міжнародно-правових зобов'язань, що узяті нею в процесі підписання міжнародних договорів, і тому такі норми, а особливо їх виконання підлягає міжнародному контролю. Отже, дилема, що виникає між ступенем обов'язковості виконання зазначених норм об'єктивно існує, і тому потребує свого вирішення. Вихід тут бачиться в створенні додаткового контрольного механізму з боку саме національної держави за виконанням таких норм, або суттєвого посилення вже існуючого механізму, що буде конструктивною підготовкою для їх подальшого конвенційного контролю з боку уповноважених органів міжнародного співтовариства або іноземних держав.

Основоположні тенденції конституціоналізації та інтернаціоналізації детермінує та формує системні зв'язки синергетичної та герменевтичної властивості, що виникають між національним конституційним та загальним міжнародним правом, бо саме наведені тенденції викликають до життя формування та виникнення нового соціального конструкту у вигляді глобальної правової системи в основі якої лежить конституційне право держав та загальне міжнародне право, елементами якої сьогодні виступають «міжнародне конституційне право», «інтеграційне право» тощо. Більш того, саме синергетика, як теорія самоорганізації складних систем¹ і герменевтика, як область методології, що об'єднує практично зорієнтовані методи тлумачення юридично значимих текстів² стають не тільки методологічними корелятами в сучасному правознавстві, а набувають своєї об'єктивізації та актуальності, а також конотаційної могутності і потенціалу «завдяки глибинному взаємному зв'язку між собою, що виникає між інноваційною синергетикою та юридичною герменевтикою, однією з базових традицій правової думки, оскільки інтерпретаційна складова у всіх сферах права і соціального проектування опосередковує синергійну взаємодію суб'єктів соціального конструювання»³. Звідси бачаться нові можливості, нові нормативні горизонти та управлінські потенціали у поглибленні зв'язків між двома досліджуваними нормативними системами, що будуть позитивно та продуктивно впливати не тільки на їх подальший розвиток, а й на вдосконалення, впливаючи на появлення нових форм взаємодії та співробітництва національних держав з їх міжнародною спільнотою.

Висновки. Резюмуючи викладене вище, можна дійти наступних висновків:

– зростання особливої ролі і значення конституційного права держав світу в умовах глобалізації детерміновано не тільки тим, що воно виступає основоположною, фундаментальною та єдиною профілюючою галуззю національного права, і лежить в основі формування, функціонування та розвитку демократичної правової державності, а й тим що воно напряду вступає у взаємодію з загальним міжнародним правом, створюючи системний правовий комплекс, що одночасно здійснює вплив і детермінує розвиток та вдосконалення державних правових систем і міжнародної правової системи;

– процеси функціонування і розвитку конституційного права в період глобалізації базуються на його процесах колаборації з загальним міжнародним правом, що об'єктивують, актуалізують, контекстуалізують і викликають системну і комплексну інтенсифікацію процесів взаємодії, взаємного впливу, детермінації, конвергенції та синергізації національних і міжнародної правових систем, – але, насамперед, національного конституційного права і загального міжнародного (міжнародного публічного і міжнародного приватного) права;

– дослідження параметральних засад розвитку і вдосконалення конституційного права як основоположної галузі системи національного права і системи національного законодавства в умовах

¹ Синергетика. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. <<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0>>.

² Герменевтика. Енциклопедія сучасної України. <http://esu.com.ua/search_articles.php?id=29338>.

³ Кокотов, А.Н., Малинова, И.П. (ред.) (2020). *Синергетика і герменевтика в правознавстві і соціально-правовому регулюванні*: монографія. Москва: Норма; Инфра-М.

правової глобалізації доводить існування низки факторів-взаємозв'язків, що обумовлюють генетичні комунікації між національним конституційним і загальним міжнародним правом, що впливають на посилені розвиток і вдосконалення цих двох на перший погляд автономних правових систем, причому такі процеси носять об'єктивний характер;

– основоположні тенденції конституціоналізації та інтернаціоналізації детермінує та формує системні зв'язки синергетичної та герменевтичної властивості, що виникають між національним конституційним та загальним міжнародним правом, бо саме наведені тенденції викликають до життя формування та виникнення нового соціального конструкту у вигляді глобальної правової системи в основі якої лежить конституційне право держав та загальне міжнародне право, елементами якої сьогодні виступають «міжнародне конституційне право», «інтеграційне право» тощо.

References:

1. Synerhetyka [Synergetics]. *Vikipediia. Vilna entsyklopediia* [Wikipedia. Free Encyclopedia]. <<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0>>. [in Ukrainian].
2. Abbas, Abdalkazym Almokhammed M. (2015). *Vzaiemodiia konstytutsiinoho ta mizhnarodnogo prava v umovakh hlobalizatsii*: dys. kand. yuryd. nauk [The interaction of constitutional and international law in the context of globalization: the thesis of Candidate of Law Science]. Mariupol. [in Ukrainian].
3. *Videnska konventsiiia pro pravo mizhnarodnykh dohovoriv 1969 roku* [Vienna Convention on the Law of Treaties 1969]. *Ofitsiinyi veb-sait Verkhovnoi Rady Ukrainy* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118>. [in Ukrainian].
4. Hermenevtyka [Hermeneutics]. *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of modern Ukraine]. <http://esu.com.ua/search_articles.php?id=29338>. [in Ukrainian].
5. Kokotov, A.N., Malinova, I.P. (ed.) (2020). *Sinergetika i hermenevtika v pravovedenii i social'no-pravovom regulirovanii*: monografija [Synergetics and hermeneutics in jurisprudence and socio-legal regulation: a monograph]. Moscow: Norma; Infra-M. [in Russian].
6. *Konstytutsiia Ukrainy 1996* [Constitution of Ukraine] (Verkhovna Rada Ukrainy) [Verkhovna Rada of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine], 30, 141. [in Ukrainian].
7. Lvova, Ye.O. (2012). Derzhavnyi suverenitet i hlobalnyi konstytutsionalizm: problemy spivvidnoshennia [State sovereignty and global constitutionalism: problems of correlation]. *Naukovyi visnyk Akademii munitsypalnoho upravlinnia. Serii: Pravo* [Scientific Bulletin of the Academy of Municipal Administration. Series: Law], no. 1, 147-153. [in Ukrainian].
8. Rabinovich, P.M. (2005). *Osnovy obshhej teorii prava i gosudarstva*: uchebnoe posobie [Fundamentals of the general theory of law and the state: a training manual]. Kharkiv: Consum. [in Russian].